

sen sisältöä. Mainitsen vain kirjan selkeän, koukertelemattoman tyylin, erinomaisten luettavuuden ja sen, että tekijä on kiitettävästi pysytellyt kiihkottoman esittelijän osassaan, kuten oppikirjanlaati-
jan tuleekin. Kiihkottomuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei eräitä ehkä oma-kohtaisista sympatioista kieliviä piirteitä erottuisi. Innostuneesti kommentoidaan esim. loogisen empirismin oppia lauseen merkityksellisyyden (meningsfullhet) toteutamisesta kokemuksen perusteella. Merkityksellisiä olisivat kognitiivissa mielessä vain lauseet, joiden totuudellisuus tai valheellisuus voidaan osoittaa tutkimalla niiden yhtäpitävyyttä kielenulkoisten tosiasioiden kanssa, ja lisäksi lauseet, jotka aina ovat tosia tai epätosia loogisen rakenteensa perusteella (analyttiset lauseet). Sen sijaan esim. poliittisten tai uskonnollisten auktoriteettien nojalla käytetyt katsomuslauseet, jotka eivät ole empiiristä tai analyttisesti todennettavissa, olisivat kognitiivisesti merkityksettömiä. Loogisen empirismin hengessä on kehitely myös neljännessä luvussa mainittu ruotsalaisen Axel Hägerströmin käsitys arvostelmalauseiden merkityksestä. Hägerströmin edustaman ns. arvoniihilistisen käsityksen mukaan puhtaat arvostelmalauseet eivät sano mitään puheena olevan olion tai seikan tosiasiallisista ominaisuuksista, vaan ne ilmaisevat pelkästään puhujan tuohon olioon tai seikkaan omaksuman asenteen. Arvostelmalauseet rinnastuvat siten lähinnä interjektioihin (hyi! voi!) tai imperatiivilauseisiin (tee se! karta sitä!).

Erään kohdin olisi toivonut, että kirjassa esitellyt filosofiset tutkimustulokset olisi huikan laveammin kytketty lingvistiisiin sovelluksiinsa. Niinpä esim. englantilaisen filosofin J. L. Austinin vuonna 1962 postuumina julkaistut ajatukset joidenkin lauseiden ns. performatiivista funktiosta ja performatiiviverbeistä ovat innoittaneet muutamat kielimiehet ottamaan käyttöön ns. abstraktin verbin käsitteen; tällaiseen abstraktiin verbiin olisi kaikkien lauseiden merkityssisältö »upotettu» riip-

pumatta siitä, reaalistuuko tuo verbi pinta-
rakenteessa vai ei, ja riippumatta siitäkin, onko asianomaisella lauseella performatiivi funktio Austinin tarkoittamassa mielessä vai ei. Tästä asiasta ks. tarkemmin esim. James D. McCawleyn artikkelia *The Role of Semantics in a Grammar Theory* s. 155—, Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1968).

Toisen painoksen esipuheessa Regnéll sanoo harkitsevansa jatko-osan kirjoittamista teokseensa. Jatko-osassa voitaisiin perusteellisemmin käsitellä semantiikan asemaa transformaatiokieliopissa.

Kirjaan sisältyy entisestään laajentunut, osin kommentein varustettu bibliografia ja tärkeimpien yksityiskohtien käsittelyä syventävä noottiosa. Uudispainokseen on myös lisätty nimi- ja asiahakemisto.

Tapani Lehtinen

Nykyaikaisen semantiikan alkeita

FRANZ HUNDSNURSCHER *Neuere Methoden der Semantik. Eine Einführung anhand deutscher Beispiele. Germanistische Arbeitshefte* 2. MAX NIEMEYER Verlag, Tübingen 1970. 112 s.

Länsisaksalaisen Franz Hundsnurscherin laatima vihkonen »Neuere Methoden der Semantik» on tarkoitettu saksalaisten korkeakoulujen lingvistiikan proseminaarilaisten oppaaksi. Teoksen pedagogisista päämääristä johtuu, että nykyaikaisen semantiikan koko kirjavuuden edes ylimalkaisesta esittelystä on luovuttu — tuo tehtävä olisi sitäpaitsi ollut vaikea laajemmankin esityksen puitteissa. Semantiikan asema kieliopissa esitetään katzilaisen »tulkitsevan» semantiikkamallin mukaisesti; ns. generatiivin semantiikan oppeja sivutaan vain ohimennen sel-

laisten kausatiiviverbien valossa kuin *tap-paa, herättää*. Charles Fillmoren aikanaan huomiota herättänyt ns. sijakielioppijärjestelmä on jätetty kokonaan mainitsematta.

Kirjanen jakautuu kahdeksaan lukuun. Alkuluvussa käsitellään kieliopin semanttisen komponentin rakennetta ja sen tulkitsevaa luonnetta. Toinen luku omistetaan subkategorioinnille ja semanttisen piirreanalyysin alkeille. Piirreanalyysia jatketaan kolmannessa luvussa, missä selvitetään myös piirteiden hierarkiaa (esim. piirre $\langle \pm$ elollinen $\rangle$ on hierarkiassa ylempänä kuin piirre $\langle \pm$ inhimillinen $\rangle$) ja annetaan esimerkkejä erilaisiin sanastokenttiin soveltuvista piirrejärjestelmistä (esim. vesistösanaston analyysi vaatii toisenlaisen piirteistön kuin sukulaisnimistö). Neljännessä luvussa otetaan puheeksi eräitä menetelmiä kielenpuhujan semanttisen kompetenssin testaamiseksi. Viides luku tarkastelee katzilaisen leksikkoformatiivin rakennetta, ja kuudennessa luvussa huomio kiinnitetään mm. johtosuhteiden transformationaaliin kuvaukseen. Seitsemäs ja kahdeksas luku käsittelevät leksikon verbi- ja nominiformatiivien erityisluonnetta.

Hundsnerscherin teoksen pääansio on nähdäkseni runsas ja selkeä esimerkkiaineisto, mikä usein valaisee puheena olevaa asiaa paremmin kuin yksityiskohtainen selostus. Esitys ei myöskään jää pelkästään steriiliksi amerikkalaisen semantiikan selostukseksi, vaan Euroopassa viime vuosina harjoitettu — tosin vain harvojen asianharrastajien varassa edistynyt — tutkimus on sentään jossain määrin otettu huomioon; erityisen usein tekstissä vilahtaa tunnetun itäsaksalaisen semantikon Manfred Bierwischin nimi. Vaikka semantiikan nykyinen korkeasuhdanne onkin lähtöisin Yhdysvalloista, näyttää siltä, että nimenomaan Euroopassa tämän vuosisadan ensimmäisenä puoliskona harjoitettu tutkimus on luonut ainakin sanastosemantiikan kannalta merkittävimmät perspektiivit: onhan esim. Trierin semanttisen kentän käsitteestä

vain kukonaskel sanastokenttien täysin moderniin strukturaaliin analyysiin.

Teokseen sisältyy runsaasti harjoituksia ja onnistuneesti laadittu, opiskelijan kannalta keskeisimmän kirjallisuuden käsittävä bibliografia.

Tapani Lehtinen